

KIBRIS TÜRKLERİNİN İSTİKBAL MÜCADELESİNDE İSTİKLAL MARŞI'NIN ÖNEMİ*

Meral DEMİRYÜREK**

Öz: Kıbrıs, Osmanlı İmparatorluğu tarafından 1570 yılında fethedilir ve Osmanlı hâkimiyetinin sonuna kadar (1878) iki toplumlu, iki kimlikli bir ada olur: Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar. Adanın İngiliz yönetiminde bulunduğu dönemde (1878-1960) söz konusu yapı korunur. Kıbrıs'ın bu ikili yapısı Osmanlı idaresinde önemli problemlere yol açmamışsa da modernleşmenin başladığı 19. yüzyılla birlikte iki toplum yavaş yavaş millî kimlik bağlamında birbirinden uzaklaşma emareleri göstermiştir. Bu süreçte Kıbrıs Türk toplumu dil, din, kültür ve eğitim alanlarında Türkiye'ye, Kıbrıslı Rumlar ise Yunanistan'a yaklaşır. Osmanlı İmparatorluğu yıkılıp Türkiye Cumhuriyeti kurulduğunda da bu tutum devam eder. Kıbrıs Türkleri, Kurtuluş Savaşı (1919-1922) esnasında Anadolu'da var oluş mücadelesi veren Türk askerini büyük bir fedakârlık ve bağlılıkla destekler. İlk yıllarından itibaren Cumhuriyet'in kazanımlarını benimser. Türkiye'deki yenilikleri sahiplenir. Türkiye Büyük Millet Meclisi 12 Mart 1921 tarihinde İstiklal Marşı'nı millî marş olarak kabul ettikten yaklaşık bir ay sonra marş, Kıbrıs'ta *İrşad* dergisinde yayımlanır. Bu tarihten itibaren İstiklal Marşı, Kıbrıs Türklerinin de millî marşı olarak kabul görür. 1983 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ilan edilince yeni bir marş arayışına girilir ve marş yarışması düzenlenir. Sonuç itibarıyla İstiklal Marşı'ndan vazgeçilmez. Günümüzde İstiklal Marşı, hem Türkiye Cumhuriyeti'nin hem Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin millî marşıdır. Bu makalenin amacı, geçmişten bugüne İstiklal Marşı'nın Kıbrıs Türkleri için taşıdığı değeri basın ve arşiv kaynaklarından örneklerle ortaya koymaktır.

Anahtar kelimeler: Mehmet Akif Ersoy, *İrşad* dergisi, millî marş, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, İsmail Bozkurt, Türk kimliği, *İstiklal* gazetesi, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhuriyet Meclisi.

The Importance of the Turkish National Anthem in the Struggle for Future of Turkish Cypriots

Abstract: Cyprus was conquered by the Ottoman in 1570 and from this time to 1878, until the Ottoman administration ended, it had two societies and two identities: Turkish Cypriots and Greek Cypriots. This social and cultural structure of the island was maintained under the British rule (1878-1960). Although above mentioned structure did not cause an important social problem during the Ottoman period, by the 19th century onwards in modern times, two main societies of Cyprus, Turks and Greeks, began to separate from each other through their national identities. While Turkish Cypriots followed Turkey as language, religion, culture and education, Greece was taken as model by Greek Cypriots. This attitude

---

* Makalenin Geliş ve Kabul Tarihleri: 04.11.2021 - 15.12.2021

** Prof.Dr., Hitit Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Çorum, Türkiye. meraldemiryurek@hitit.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5598-7581.

continued even when the Ottoman Empire was destroyed and the Republic of Turkey was established. Turkish Cypriots accepted the national and cultural experiences in Turkey, supported the Turkish Army fighting to Greece and other western powers and adopted new ideals and reforms of the Turkish Republic. When Turkish National Anthem was approved by the Grand National Assembly of Turkey on 12 March 1921, it was published in *İrşad* the journal, shortly afterwards. From this date onwards the Turkish National Anthem was the national anthem for the Turkish Cypriots. When the Turkish Republic of Northern Cyprus was proclaimed in 1983, a search for a new anthem was started and a march competition was held. As for today, the Turkish National Anthem is the national anthem both in Turkey and Turkish Republic of Northern Cyprus. This research seeks to explore the developments depending on the press and archive documents.

Keywords: Mehmet Akif Ersoy, *Irsad* journal, national anthem, Turkish Republic of Northern Cyprus, Ismail Bozkurt, Turkish identity, *Istiklal* newspaper, Turkish Republic of Northern Cyprus Assembly.

Giriş

Bir ada olarak tarih boyunca siyasi önemini koruyan, Akdeniz'in gözdesi Kıbrıs, yüzyıllar boyunca birbirinden çok farklı milletlerin egemenliğine sahne olur. Mısır, Hitit, Aka, Miken, Finike, Asur, Pers, Roma, Bizans, Lüzinyan, Venedik, Osmanlı ve İngiliz idarelerinden geçerek bugünkü mevcut durumuna kavuşur. Asırlarca devam eden bu değişimler Kıbrıs'taki kültürel gelişimi, dönüşümü ve zenginliği dinamik ve sürekli kılar. Din, dil ve ırka bağlı olarak adada her zaman kozmopolit bir yapının varlık göstermesinin -geçmişten günümüze doğru bakıldığında- Kıbrıs halkını çoğunlukla olumlu yönde etkilediği görülür.

Gelenek-görenek, sanat faaliyetleri, basın ve edebî çalışmalar gibi toplumun duygu ve düşüncelerinin estetik bakımdan yansımaları olan kültürel mirasın incelenmesi sonucunda ortaya çıkan çalışmalar, Kıbrıs'ta zengin bir birikimin olduğunu gözler önüne serer. Adada yaşayan insanların kimliğine sinen karakteristik özellikler ise salt coğrafya ve tarih bilgileriyle edinilemeyecek birtakım verilere ulaşılmasını sağlar. Öte yandan arşiv ve kütüphanelerde saklanan, korunan ve talep edenlerle paylaşılan her türlü basılı materyalin Kıbrıs'a dair derin bilgi bütünü'nün anlaşılması açısından önemi büyüktür. Bilhassa gazete ve dergilerin yeri ayrı, özel ve dikkate değerdir.

Kıbrıs'ın tarihî dokusu içinde Türk ve Müslüman izlerinin varlığı kesindir. Bugün Kıbrıs Rum kesiminde bulunan Larnaka'daki Hala Sultan Tekkesi, Kıbrıs'ın 649 yılında Müslümanlarca fethedilmeye başlanmış olduğunun somut bir işaretidir. Osmanlı İmparatorluğu'nun uzun yıllar süren yoğun gayret ve mücadeleleri sonucunda elde edilen Kıbrıs, 1570'ten 1878'e kadar Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı kalmış ve böylece zaman, ada üzerine Türklüğün ve İslamiyet'in kalıcı mührünü vurmuştur. Kıbrıs'ın 1570 yılında fethedilmeye başlanmasıyla birlikte, gerek fetihden sonra orada kalan askerler ve gerekse 1572 tarihli padişah fermanı

gereğince, özellikle Anadolu'nun dört bir yanından (Beyşehir, Seydişehir, Develihisar, Ürgüp, Koçhisar, Niğde, Bor, Ilgın, Akşehir, Ishaklı ve Enduği) adaya göçürülen Türkler, geldikleri bölgenin âdet, gelenek ve göreneklerinin maddi ve manevi mirasıyla Kıbrıs'a yerleşirler ve ada genelinde Kıbrıs Türkünün köklerini filizlendirmeyi başarırlar (Demiryürek, 2020, ss. 34-43).

Kıbrıs 1878 yılında el değiştirir. Başlangıçta Osmanlı İmparatorluğu tarafından adanın İngilizlere kiralandığı ve bu durumun geçici olduğu düşünülse de geçen süre ve siyasi gelişmeler aksini gösterir. İngiliz hükümeti ilk günden itibaren niyetinin Kıbrıs'ta daimi kalmak olduğunu siyasal, sosyal ve kültürel alanların tamamında gerçekleştirdiği katı uygulamalarla belli eder. İngiliz idaresi tarafından yönetilmeye başlanan adada, geçen yaklaşık 300 yıl neticesinde, Türk-İslam kültürünün coğrafi, etnik ve idari şartlar altında gelişmiş özgün bir bileşimi oluşur. Beraber yaşanan Rum ve İngiliz milletlerinin taşıdığı özellikler ile Türk'ün kendine has karakteristik özellikleri karşılıklı bir alışveriş içerisinde bulunarak adada yaşayan her bir toplumu derinden etkiler. Bununla beraber iki toplumdaki dil ve din devamlılığı kimliklerin belirleyicisi olarak aradaki ayrımların hep sürmesini sağlar. Dolayısıyla, ada Türkleri 1878'den sonraki süreçte Rumlara ve İngilizlere karşı var oluş mücadelelerini aralıksız sürdürmek zorunda kalırlar. Özellikle 1955 yılında Rumların EOKA (Ethniki Organosis Kiprion Agoniston) terör örgütünü kurmalarıyla başlayan şiddet olayları yüzünden Kıbrıs Türkleri ölüm-kalım savaşı vermeye başlarlar. 1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti, Türk ve Rum toplumları açısından uzun vadeli bir çözüm üretmez. Sonuç olarak 1974 Kıbrıs Türk Barış Harekâtı ile adadaki Türklerin varlığı Türkiye Cumhuriyeti tarafından güvence altına alınır. 1975'ten 1983 yılına kadar federe devlet statüsünde varlığını dünyaya duyuran Kıbrıs Türkleri 15 Kasım 1983 tarihinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni ilan eder. Tanınma sorunları yaşayan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti devleti için Talat Halman "Egemenler/Kıbrıs/Biz" başlıklı yazısında "Bir ulusal topluluğun sınırları belirli ise, ekonomisi bakımından başka bir devlete muhtaç değilse, kendine özgü bir kültürü varsa, o topluluk er geç bağımsız ve egemen devletini kuracaktır" (1991, s. 13) görüşüyle yeni devletin statüsünün güçleneceğini belirtir.

Türkler Kıbrıs'taki millî kimliklerini koruyarak sürdürme mücadeleleri boyunca Atatürk ilke ve inkılaplarının yanı sıra İstiklal Marşı'nı 12 Mart 1921 tarihinden itibaren hep sahiplenirler. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurulduğu dönemde kısa süreliğine farklı bir marş arayışı içine girmiş olsalar da sonuçta İstiklal Marşı'nda karar kılarak resmî marş olarak kabul ederler.

Bu yazının konusunu İstiklal Marşı'nın Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edildiği ilk günden günümüze Kıbrıs Türkleri tarafından nasıl benimsendiğini çeşitli arşiv ve basın kaynakları aracılığıyla dikkatlere sunmak oluşturmaktadır.

1. Kıbrıs Türk Basınında İstiklal Marşı

İngiliz döneminde (1878-1960) Kıbrıs Türklerinin sürdürmüş olduğu basın faaliyetleri söz konusu ortamın ürünüdür, çünkü adada İngilizce, Rumca ve Türkçe yayımlanan gazete ve dergilere ilk kez İngiliz döneminde rastlanır. Bu gazete ve dergilerde, Kıbrıs Türklerinin İstiklal Marşı'nı sahiplenip her fırsatta okuma çabalarına dair birçok haber ve yazı bulunmaktadır. İstiklal Marşı'na dair ilk haber *İrşad* dergisinde yayımlanır. *İrşad*, Kıbrıs Türklerinin en eski dergisi olup 1920-1922 yılları arasında aylık olarak yayın yapar. Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 12 Mart 1921 tarihinde İstiklal Marşı'nın kabulü bilgisi ve marşın sözlerinin tamamı *İrşad*'ın 1 Nisan 1921 tarihli 11. sayısıyla ada halkına duyurulur (Demiryürek, 2007, s. 163). Dergi sadece İstiklal Marşı'nı yayımlamakla kalmaz, Anadolu'da devam eden Kurtuluş Savaşı'na maddi-manevi destek çağrısında bulunur. Düzenlenen etkinlikler ve yapılan para yardımlarıyla ilgili haberleri duyurur. Sürekli, Mustafa Kemal Paşa ve Türk ordusunu destekleyici şiir ve yazılar yayımlar. 1920-1923 yılları arasında yayımlanan *Ankebut* gazetesi de Kıbrıs Türkünün sesi olarak Türkiye'deki mücadeleye omuz verir (Demiryürek, 2003, ss. 37-52). Cumhuriyet'in ilanından sonra adadaki Türkçe basın organları, Türkiye Cumhuriyeti'nin bütün gelişmelerini takip ederek Atatürk ilke ve inkılaplarına sahip çıkarlar. Kıbrıs Türkleri, hiçbir yükümlülükleri bulunmadığı hâlde harf ve kılık-kıyafet inkılabı başta olmak üzere gerçekleşen yenilikleri sıcağı sıcağına Kıbrıs'ta hayata geçirirler. Bu dönemde Remzi Bey'in 1919 yılında kurulan *Söz* adlı gazetesi gerek başlıkları gerekse yer verdiği fotoğraflarla göz doldurur. Türkiye'deki harf inkılabının hemen ardından sayfalarını önce yarı Latin alfabesi, yarı Osmanlı alfabesiyle tertip eder. Kısa süre sonra da tamamen yeni Türk alfabesine geçer. Örneğin, 31 Teşrinievvel 1929 tarihli *Söz* gazetesinin birinci ve ikinci sayfası tamamen Cumhuriyet Bayramı'na ayrılır. Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet İnönü fotoğraflarıyla bezenen baş sayfanın manşetinde yeni Türk harfleriyle "Millî Bayram" yazar. Altında "29 Teşrin evvel Cumhuriyet Bayramı Adanın her tarafında tes'it edilmiş. Bu günün şerefine bütün mektepler tatil olunmuş ve şenlikler yapılmıştır. *Söz* millî bayramı umum karilerine tebrik eder ve bunun müessislerini hörmetle selamlar." şeklinde bir açıklamaya yer verilir. *Söz* gazetesi, aynı yıl bir başka haberinde ise adanın en yüksek düzeyli tek Türk okulu olan Lefkoşa Türk Lisesi'ndeki bir müsamereden söz eder. 7 Mart 1929 tarihli ve "Lisemizin Müsameresi" başlıklı bu haberde, fakir öğrenciler yararına olmak üzere lise öğrencileri tarafından bir gece düzenlenir. Türk Lisesi Müdürü Mister Henri'nin "müsamere programını tertip hususunda gösterdiği itina ile Türk cemaatinin hissiyatına ve mektebin millî şerefine hürmeten Türk Marşı'nın birinci olarak çalınması için gösterdiği dirayet ve nezaketten pek ziyade mütehassis olduğumuzu itiraf etmeğe mecburuz." (s. 2) cümlesiyle *Söz*, Kıbrıs Türk toplumunun duygularına tercüman olur. Nitekim düzenlenen gecede sahne perdesi açılınca ilk olarak Türk öğrenciler mızıkla ile millî marşı terennüme

başlarlar. Bunun üzerine salonda oluşan atmosferi gazete şöyle tasvir eder: “Bütün halk ayakta duruyor ve kemal-i huşu ile bu güzel marşı ferahlı gözyaşlarıyla takip ediyordur.” (s. 2). Bu haber, Kıbrıs Türk toplumunun yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ne ait değerleri çok hızlı ve güçlü bir biçimde sahiplendiğinin bir kanıtıdır.

1943 yılında kısa adı KATAK olan Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu kurulur. Adada yaşayan Türklerin kurduğu siyasi ve toplumsal bir örgüt olan KATAK, millî günlerle alakalı kutlama programları düzenler. *Hürsöz* gazetesinin 30 Ekim 1946 tarihli sayısında KATAK tarafından o yıl da Cumhuriyet Bayramı için merasim düzenlendiğini yazar. Ancak Lefkoşa Türk Lisesi Komisyonu mekân olarak lise binasının kullanılmasına izin verilmez. Bunun üzerine tören ilk defa Türk Spor Kulübü'nde gerçekleştirilir. Hatasız ve büyük bir intizam içerisinde yapılan program İstiklal Marşı'nın okunmasıyla başlar. Fadıl Korkut ve Necat Konuk'un hitabelerinin ardından şiirler ve millî marşlarla merasim sürer. Bitiminde İstiklal Marşı tekrar söylenir (s. 1). Sebebi açıklanmamakla beraber o yıl, gerek Türk Lisesi binasında yer verilmemesi gerekse Haydarpaşa Mektebi'nin törene katılmaktan kaçınmasından anlaşılıyor ki bazı problemler söz konusudur.

Mustafa Necati Özkan (1899-1970) tarafından 28 Ekim 1949 tarihinde çıkarılmaya başlanan *İstiklal* gazetesinin bu çalışmamız/makalemiz açısından özel bir yeri ve anlamı vardır. Çünkü gazete adını doğrudan doğruya İstiklal Marşı'ndan almaktadır. İlk sayısından itibaren gazetenin bütün sayılarında *İstiklal* başlığının hemen altına motto olarak İstiklal Marşı'nın “Hakkıdır Hakka Tapan Milletimin İstiklal” mısraı yazılır. Kıbrıs Türk toplumunun entelektüel birikime sahip, Kavanin Meclisi üyeliği yapmış, millî şuur sahibi şahsiyetlerinden biri olan Mustafa Necati Özkan'ın *İstiklal* gazetesi 28 Ekim 1949 tarihinden 13 Ocak 1954 tarihine kadar toplam 1089 sayı çıkar. Büyük boy olarak ortalama 4-8 sayfadır. Özkan, gazete ile aynı anda İstiklal Matbaasını da faaliyete geçirir. Bu iki gelişmenin en önemli üçüncü aşaması ise Kıbrıs Türk Birliği-İstiklal Partisi adıyla bir parti kurulmasıdır. Özkan'ın bütün bu girişimleri Kıbrıs'ı yönetmekte olan İngiliz idaresinin bilgisi dâhilindedir. Nitekim 28 Ekim 1949 tarihli *İstiklal*'de “Kıbrıs Basın ve Yayın Umum Müdürü Mr. Horace White”ın yardımcısı Mr. Josefidis ile beraber gazeteyi ziyaret ettiği fotoğraflar eşliğinde haber yapılır. Mr. White, baskı makineleriyle yakından ilgilenip M. Necati Özkan'a birtakım tavsiyelerde bulunur (s. 3).

M. Necati Özkan gazete, matbaa ve parti faaliyetlerini özellikle 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı'na denk gelecek şekilde başlatır. Böylece ikinci sayının birinci sayfası tamamen millî içerikli bir görünüm arz eder. Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet İnönü fotoğraflarının yer aldığı manşette “Bugün Cumhuriyetimiz Yirmi Altıncı Yılına İdrak Etmiş ve Yirmi Yedinci Yılına Girmiş Bulunmaktadır. Cumhuriyet Bayramımız Kutlu Olsun” (*İstiklal*, 1949, s. 1) yazar.

20 Mayıs 1951 tarihli *İstiklal*'in baş sayfasındaki 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı ile ilgili haber, Kıbrıs Türk basınındaki diğer haberlerden farklıdır. Çünkü M. Necati Özkan, kurduğu İstiklal Partisi adına devrin Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Celal Bayar ile TBMM Başkanı Refik Koraltan ve Başbakan Adnan Menderes'e gönderdiği kutlama telgrafını gazetesinde yayımlar. Ayrıca Ankara'da gerçekleşen gösterileri içeren bir habere yer verir. Bu tutum, alışılmış olmamakla beraber anlaşılırdır. M. Necati Özkan, Türkiye ile iyi ilişkiler kurup partisini ada ve anavatan nezdinde güçlendirme emelindedir.

İstiklal gazetesi örneğinde olduğu gibi isminden içeriğine Kıbrıs Türk basınında İstiklal Marşı her vesileyle yer bulur. Özellikle dinî ve millî bayramlar ile çeşitli merasimlerde mutlaka marş okunur.

2. Bayramlar, Törenler ve Millî Günlerde İstiklal Marşı

Kıbrıs Türkleri, Türkiye ile eş zamanlı olarak özel gün, hafta, açılış-kapanış töreni, yıl dönümü gibi etkinliklerde, resmî toplantılarda hiç aksatmadan İstiklal Marşı'nı mutlaka okurlar. Konuyla ilgili basına yansıyan çok sayıda örnek bulmak mümkündür.

Kıbrıs'taki Türk toplumunun eğitimini, gelişmişlik düzeyini yetersiz gören ve yükseltilmesi için çaba gösteren, aynı zamanda Türk Kurtuluş Savaşı sırasında Larnaka'da *İrşad* dergisi ve Neşr-i Maarif Cemiyeti aracılığıyla Anadolu'daki millî direnişe maddi ve manevi destekte bulunan Hamid Orundalı (1891-1982), "Mütefekkir" imzasıyla kaleme aldığı yazılarını *Söz* gazetesindeki "Larnaka Mektubu" adlı köşesinde yayımlar. Meral Demiryürek bu yazıları T.C. Lefkoşa Büyükelçiliği'nin desteğiyle bir proje dâhilinde kitaplaştırmıştır. Hamid Orundalı, söz konusu yazılardan 4 Teşrinisani 1926 tarihli olanını Cumhuriyet Bayramı'na ayırır. Buna göre Larnaka'daki Türkler cami minarelerini, kulüp binalarını, özel müesseseleri ay yıldızlı Türk bayrakları ile donatırlar. Türk Kulübü bayrakların yanı sıra Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın çiçeklerle süslenmiş fotoğrafları asılarak tezyin edilir. Gece de elektrik lambalarıyla ışıklandırma yapılır. Belediye bandosu geç saatlere kadar konser verir, halk dans ederek kutlamalara katılır. Törende Ragıp Kenan Bey İstiklal Marşı'nı, Hamid Orundalı'nın kızı Bihter Hanım ise Cumhuriyet Marşı'nı okur. Avukat Esat Bey'in bayramın ulviyeti hakkındaki hitabelerinden sonra gençler İstiklal Marşı'nı terennüm ederler (Mütefekkir, 2010, s. 115). Hamid Orundalı, üç yıl sonraki Cumhuriyet Bayramı kutlamalarını da köşesinde ayrıntılarıyla anlatır. Türk Kulübü, o yıl geçen senelerden daha üstün bir biçimde aydınlatılıp süslenir. "Türk'ün Evi" olarak nitelendirilen Türkiye Cumhuriyeti Konsoloslugu'nda muhteşem bir kabul resmi düzenlenir. Larnaka'da bulunan yabancı ülke konsoloslukları Cumhuriyet Bayramı'nı kutlamak maksadıyla resmî bayraklarını çekerek Türk bayrağına karşı saygı ve nezaketlerini gösterirler. Camiler ve Larnaka Belediyesi ilk defa olarak bayrak çekmek suretiyle Türklerin bayramını

kutlar. Böylece Larnaka Belediye Başkanı Dimitriyu Efendi Türk halkının Cumhuriyet Bayramı'na saygı duyduğunu belirtmiş olur. Orundalı yazısında, bu yapıcı tutumun adadaki iki toplum arasında güzel etkileri olacağı yönünde yorumda bulunur (Mütefekkir, 2010, s. 221). *Söz* gazetesindeki Larnaka mektupları, Cumhuriyet'in erken dönem kazanımlarının Kıbrıs özelinde nasıl yaşandığını yansıtmaya önemli bir işlevi yerine getirir.

Adada Türk kimliğinin güçlü bir biçimde devamı için emek sarf eden çok sayıdaki entelektüel isim arasında yer alan Mehmet Kemal Deniz (1920-2000) sahibi olduğu *Ateş* gazetesinde Türk ve Türkiye gibi millî kavramları sık sık dile getirir. Kıbrıs'ta 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı kutlamalarının yapılması hakkında peş peşe yazılar yayımlar. 1946 yılı 29 Ekiminin Salı gününe rast gelmesi nedeniyle Kıbrıs'taki Türk kurumlarının başkanlarına seslenen Kemal Deniz, onlardan hükümete müracaat ederek öğrencilerin bütün gün, memurların ise en azından tören süresince izinli sayılmalarını sağlamalarını ister. 1937 yılına kadar Türk Lisesi'nin her yıl Cumhuriyet Bayramı'nda iki gün tatil edildiğini ancak yeni müdürün gelir gelmez bu izni iptal ettiğini belirten Kemal Deniz, Türklerin aksine Rumların dinî günleri olan 25 Mart'ta memurlar da dâhil olmak üzere çok rahatlıkla izin kullandıklarını hatırlatarak bir mukayesede bulunur. Her ne kadar adanın iki toplumu eşit şartlarda yönetilmese de Kıbrıs Türkleri yılmadan mücadeleye devam ederler. Sonuçta 29 Ekim 1946 tarihli Cumhuriyet Bayramı sadece Lefkoşa'da değil Larnaka, Lefke, Limasol'da da kutlanır. *Ateş* gazetesine göre Tuzla Ertürk Gençleri, kulüplerinin önünü Atatürk resimleri, bayraklar ve çiçeklerle süslerler. Ayrıca "En büyük bayramımızı tanımayan en büyük düşmanımızdır", "Millî günlerimizde okullarımızın kapatılmaması faşizme delalet eder", "Gençlik Uyan! Türk gibi yaşamak istiyoruz!" yazılı pankartlar taşıyarak bando eşliğinde geçit resmi düzenlerler (Demiryürek, 2005, ss. 34-36).

29 Ekim Cumhuriyet Bayramı kutlamalarından beş ay sonra *Hürsöz* gazetesi 27 Mart 1947 tarihli sayısında bir müsamere haberi yayımlar. Buna göre Türk kızlarının eğitim gördüğü Viktorya Kız Lisesi, bir müsamere düzenlemiştir. "Seyirci" müstear ismini kullanan yazar, yazısının girişinde "Viktorya Kız Okulu denildiği zaman cemaatimizin müstakbel neslini ve annelerini yetiştirmek gibi mesuliyetli bir vazifeyi üzerine almış tek Maarif Müessesemiz hatıra gelir, bu itibarla bu müesseseye karşı cemaatimizin yakından alakadar olduğunu kayıd ve işarete lüzum görmem." (s. 2) diyerek okulun Kıbrıs Türk toplumunun eğitimi açısından önemini vurgular. Mahmut Yesari'nin *Sukut-ı Hayal* adlı eserinin sahnelendiği müsamerayı dikkat çekici kılan sebepler; fakir öğrenciler yararına düzenlenmiş olması, programın başında Türkçe ve İngilizce konuşmalarla amacın izah edilmesi ve sonra "Türk Millî Marşı"nın ayakta dinlenmiş olmasıdır.

Bozkurt gazetesinin 24 Nisan 1952 tarihli sayısının birinci sayfasındaki "Dün 23 Nisan bütün Adada büyük törenlerle kutlandı" başlığı altında verilen bilgiler,

Kıbrıs'ta millî bayramların kutlanma biçimine dair ayrıntılar içerir. Haberin ilk paragrafında Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı münasebetiyle adanın birçok yerinde Türklerin büyük bir heyecanla kutlamalar yaptığına değinilir. Bilhassa Lefkoşa ve Mağusa'daki törenler çok parlak olur. Lefkoşa'da Lefkoşa Türk Lisesi ve Viktorya Kız Lisesi öğrencileri önce okullarında kutlama merasimleri yaparlar. Daha sonra hep birlikte İstanbul Sineması'nda ortak bir tören tertip edilir. "Lise Müdürü Yavuz Konnolu'nun mikrofon başına gelerek İstiklal Marşı'nın okunacağını haber vermesi akabinde İstiklal Marşı söylenerek törene" başlanır. Daha sonra Shakespeare Ana Okulu öğrencileri Şevket Bodamyalızade'nin çevirdiği Türkçe *Kur'an-ı Kerim* ayetlerini okurlar. Ayasofya Kız İlkokulu, Haydarpaşa Kız İlkokulu, Viktorya Kız Lisesi ve Türk Lisesi öğrencileri ise millî şiirler okuyup millî oyunlar oynarlar. Lefkoşa'daki etkinliklere ertesi gün de devam edilir. Bu kapsamda Viktorya öğrencilerinin Türkiye gezi intibalarını içeren *Utku* adlı dergi satışa çıkarılır. *Bozkurt*'taki yazının devamında Mağusa okullarının gerçekleştirdiği törenlerden -gazete muhabirinin telefonla bildirdiği bilgiler ışığında- bahsedilir. Mağusa'daki etkinlik, ortaokul öğrencilerinin, müdür Ali Süha Bey'in yönetiminde İstiklal Marşı'nı okumalarıyla başlar. Tören bitiminde topluca Namık Kemal zindanına gidilir ve orada hep birlikte İstiklal Marşı söylenerek zindana çelenk bırakılır. Ayrıca iki dakika saygı duruşunda bulunulur. Öğretmen ve öğrenciler, buradaki törenin ardından beraberce bu kez Canbulat Bey mezarına giderler. Kabrin başında yine İstiklal Marşı okuyup iki dakika saygı duruşunda bulunarak bu büyük şehidin mezarına da çelenk koyarlar. Aynı gün öğleden sonra Mağusa Türk Gücü balkonunda günün ehemmiyetini belirten konuşmalar yapılır, şiirler okunur.

2021 yılı itibarıyla hâlen çok aktif biçimde spor/futbol faaliyetlerine devam eden ve Mağusa Suriçi'nde lokali bulunan Mağusa Türk Gücü'nün 1940'lı yıllardaki özel günlerde öncü rolünü oynadığı *Hürsöz* gazetesinin 11 Kasım 1946 tarihli sayısında yer alan bir haberden anlaşılmaktadır. *Hürsöz*'ün "Mağusa Haberleri" (s. 2) üst başlığıyla bildirdiğine göre Kurban Bayramı münasebetiyle Mağusa'da tiyatro temsilleri düzenlenir. Larnaka'dan gelen Tuzla Ertürk Gençleri tarafından gerçekleştirilen *Anzavur'un İsyanı* (millî piyes) ve *Ey Allah'ım Sen Bak* (komedi) adlı oyunlar özensiz hazırlanmış olmaları nedeniyle beğenilmez. Mağusa Türk Gücü'nün hazırladığı *Vatan yahut Silistre* (millî piyes) ve *Antika Tablo* (komedi) piyesleri ise kimi yönlerden eleştirilmekle birlikte iyi karşılanır. *Hürsöz* gazetesinin bu haberinde dikkat çekici taraf Tuzla Ertürk Gençleri ile Mağusa Türk Gücü'nün sundukları programlarda İstiklal Marşı'nı okuyup okumama yönünden kıyaslanmalarıdır. Buna göre Tuzla Ertürk Gençleri etkinliklerinin ne başında ne sonunda İstiklal Marşı'nı okumamışlardır. Hâlbuki Mağusa Türk Gücü oyunlarının hem başında hem sonunda İstiklal Marşı'na yer vermiştir. Görülüyor ki Kıbrıs Türkü için Kurban Bayramı gibi dinî nitelikli bir günde

gerçekleştirilen eğlencelerde bile İstiklal Marşı'nın söylenmesi vazgeçilmez bir şarttır.

Hürsöz gazetesi yalnızca millî ve dinî günlerde yapılan faaliyetleri haber vermekle yetinmez ve İstiklal Marşı'nın kabulünün yıl dönümünde baş sayfasını bu konuya ayırır. 12 Mart 1949 tarihli *Hürsöz*'de “Bir Yıldönümü” başlığı altında “28 yıl evvel bugün 12 Mart 1921'de Mehmet Akif tarafından yazılan şiir, Büyük Millet Meclisince devletin millî marşı olarak kabul edilmişti. Mehmet Akif'in yazdığı şiir diğer 724 şiirin arasından seçilmişti.” denilerek marşın metni bütün hâlinde dercedilir. Aynı gazete İstiklal Marşı'nın kabulünün 29. yılını benzer bir içerikle bir yıl sonra bu kez “İstiklâl Marşı” başlığıyla yine ilk sayfadan duyurur (*Hürsöz*, 12 Mart 1950, s. 1).

İstiklal Marşı'nın sadece millî günlerdeki törenlerle sınırlı kalmayıp kurumların rutin programına da alındığını gösteren etkileyici bir örnek olarak “Kıbrıs Mücahidinin Sesi” Bayrak Radyosu gösterilebilir. 25 Aralık 1963 tarihinde kurulan BRT'nin yayın akışına dair ayrıntılara Kıbrıs Türk basını tarandığında sık sık rastlanır. Düzenli olarak yer verilen bu bilgiler içinde sabah, öğle ve akşam yayınları vardır. Sabah yayınlarının her zaman İstiklal Marşı ve Mücahidler Marşı ile başladığı görülür. *Bozkurt* gazetesinin 31 Ağustos 1965 tarihli sayısında yer alan radyo programının sabah yayın akışında “06.54 İstiklal Marşı, Mücahidler Marşı” (s. 3) yazması bu tespite bir örnektir.

3. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kurulması (1960) ve Sonrası

Kıbrıs'ta yaşayan iki toplum tarafından 1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasına Türk ve Rum kimliklerinin muhafazasına yönelik eşit hükümler konur. Din, dil, ırk, gelenek, cinsiyet, aile, resmî kurum ve kuruluşlar gibi aslı unsurlar gözetilerek hazırlanan anayasanın 4. maddesinde bayrak konusu yer alır. Buna göre ilgili maddenin birinci fıkrasında Kıbrıs Cumhuriyeti bayrağının Rum cumhurbaşkanı ve Türk cumhurbaşkanı yardımcısı tarafından ortaklaşa olarak “tarafsız şekil ve renkte” seçileceği yazılıdır. İkinci fıkra “Cumhuriyet makamları ve Cumhuriyet kanunları ile veya bunlara göre kurulan âme hükmi şahısları veya âme menfaatine yararlı teşekküller Cumhuriyet bayrağını asarlar ve tatil günlerinde bu bayrak ile birlikte Yunan ve Türk bayraklarının her ikisini aynı zamanda asmak hakkını haizdirler.” hükmünü taşır. Üçüncü fıkrada “Cemaat makamları ve müesseseleri tatil günlerinde, Cumhuriyet bayrağı ile birlikte Yunan veya Türk bayraklarından birini aynı zamanda asmak hakkını haizdirler.” Dördüncü fıkrada ise “Cumhuriyet'in herhangi bir vatandaşı veya üyeleri Cumhuriyet vatandaşı olan, âme müesseselerinden başka hükmi şahsiyeti haiz olan veya olmayan herhangi bir müessese gayri menkullerine, Cumhuriyet, Yunan veya Türk bayraklarından herhangi birini hiçbir tahdide tabi olmaksızın asmak hakkını haizdir.” (ss. 4-5) yazar. Ayrıca 5. maddede “Elen Cemaatı Yunan millî bayramlarını ve Türk Cemaatı Türk millî bayramlarını tesit etmek hakkını

haizdirler.” denilerek her iki toplum da millî bayramlarını kutlamada özgür bırakılır. 4. ve 5. maddelerden anlaşıldığı üzere 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası, belirlenecek ortak bir bayrağın yanında Rumların Yunanistan, Türklerin Türkiye bayraklarını serbestçe kullanmalarına ve her iki toplumun kendi millî bayramlarını kutlamalarına imkan tanımaktadır. Bununla birlikte anayasa, millî marş hususunda herhangi bir ayrımı içermez.

Kıbrıs Cumhuriyeti, Rum saldırıları ile 1963 yılında yıkılınca her iki kesim yollarına ayrı ayrı devam eder. Dolayısıyla 1963 sonrasında Rumlar Yunanistan bayrağını ve marşını tamamen sahiplenip resmileştirince Türkler de İstiklal Marşı'nı kendi millî marşları, Türk bayrağını da millî bayrakları kabul ederler. Bu dönemde Türkler kendi otonom yönetimlerini kurarlar. Çok daha özgürce kimliklerine sahip çıkarlar ve millî bayramlara ait etkinliklerini artık daha ayrıntılı ve çekincesizce gerçekleştirirler. *Akın* gazetesinin 18 Mayıs 1967 tarihli sayısındaki “19 Mayıs Törenleri” başlıklı duyuru bu açıdan önemlidir. *Akın*, Lefkoşa'daki 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı tören programını maddeler hâlinde sıralar. Buna göre Atatürk Anıtı önünde, Mücahit Şehitliği'nde, Alay Şehitliği'nde, Yeni Saha'da ayrı ayrı törenler düzenlenecek, Atatürk Anıtı ve Yeni Saha'da yapılan törenlerde ilk önce İstiklal Marşı okunacaktır. Ayrıca Eski Lefkoşa'nın (Surlar İçi) Girne Kapısı'nda bulunan ve açılışı 29 Ekim 1963 tarihinde yapılan Kıbrıs'ın ilk Atatürk Anıtı önünde bayrak çekme, saygı duruşu ve çelenk koyma töreni gerçekleştirilecektir (s. 3). Yeni Saha'daki tören için İstiklal Marşı'na ilaveten Gençlik Marşı da programa dâhil edilmiştir. Resmî nitelik arz eden bu törenlerde Dr. Fazıl Küçük'ün konuşması, Lefkoşa ve Boğaz Bölgesi mücahitleri ile Kıbrıs Türk Kuvvetleri (KTK) Alayının gösterisi adada gelinen noktayı işaret eder.

4. Meclis Toplantılarında İstiklal Marşı'nın Gündem Olması

Kıbrıs Türkleri, Türkiye'de kabulünden itibaren her zeminde ve her fırsatta İstiklal Marşı'nı kimliklerinin bir parçası saydıklarını belli ederler. Marşın “istiklal” temeli üzerine yazılmış olması sahiplenmeyi güçlendirici ve kolaylaştırıcı bir etkiye sahiptir. Çünkü marş, ada Türklerinin içinde buldukları şartlara tam olarak tercüman olur. İngiliz boyunduruğundan kurtulmak ve Rum saldırıları karşısında millî varlığını muhafaza ve müdafaa için mücadele eden toplum, diğer manevi unsurlarla birlikte İstiklal Marşı'na dört elle sarılır.

Adadaki varlıklarını kalıcı kılmak için mücadele eden Kıbrıs Türkleri 1963 yılından itibaren özerk bir yapının temellerini atmaya başlar. Yukarıdaki satırlarda geçen BRT ve KATAK bunlardan sadece ikisidir. Bu bağlamda Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi Meclisi hayati öneme sahiptir. Meclise ait zabıtlar birer tarihî vesika olarak bilinmeyen birçok konuya ışık tutar.

5. İstiklal Marşı'nın 50. Yılında İsmail Bozkurt'un Teklifi

Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi Meclisi'ne ait zabıt tutanakları arasındaki 12 Mart 1971 Cuma tarihli 21. Birleşim, Kıbrıs Türklerinin İstiklal Marşı'na duydukları sevgi ve bağlılığı çok etkileyici bir biçimde dikkatlere sunar. Birleşimi açan Başkan Dr. Necdet H. Ünel gündem maddelerini görüşmeye başlayacakken Larnaka'yı temsilen mecliste bulunan milletvekili İsmail Bozkurt, o günün İstiklal Marşı'nın Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabulünün 50. yıl dönümü olduğunu, bu sebeple gündem dışı konuşmak ve bir teklifte bulunmak istediğini belirtir. Başkan isteği olumlu karşılar ve İsmail Bozkurt'a söz verir. İsmail Bozkurt'un konuşması tarihî önemi haiz olduğundan tamamını aktarmakta fayda bulunmaktadır. İsmail Bozkurt, Meclis'e şöyle hitap eder:

Sayın Başkan, sayın arkadaşlar; bugün İstiklâl Marşının Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından resmî, Devletin resmî marşı olarak kabulünün 50'nci yıl dönümüdür. Türk milletinin en karanlık bir devresinde milletin bağımsızlık aşkını dile getiren bu marş dolayısıyla gazetelerden ve radyolardan öğrendiğimize göre Türkiye'de birçok törenler tertip edilmiştir. Bu arada Türkiye Büyük Millet Meclisinde de bu konuda konuşmalar yapılmış veyahut yapılacaktır bugün. Bu arada, İstiklâl Marşı, Meclis kürsüsünden bir defa daha okunacaktır. Aynı zamanda Marşın şairi Mehmet Akif Ersoy adına Meclis saygı duruşunda bulunacaktır. Türk Milletinin olduğu kadar, Kıbrıs Türkünün de istiklâl ateşini en iyi şekilde terennüm eden bu belgenin bugün bizim Meclisin kürsüsünden de okunmasının Kıbrıs Türkünün istiklâl mücadelesi için çok büyük mana ifade edeceğini ve Meclisin bu Marşın şairi Mehmet Akif Ersoy adına saygı duruşunda bulunmasının yine bu büyük şaire karşı bir borcu yerine getirmek olacağını düşünerek, Marşın gündeme geçilmeden önce içimizden biri tarafından Meclis kürsüsünden okunmasını ve şair Mehmet Akif Ersoy adına saygı duruşunda bulunulmasını teklif ediyorum (ss. 4-5).

İsmail Bozkurt'un bu teklifini Meclis Başkanı Dr. Necdet H. Ünel “gayet önemli bir konu” olarak nitelendirerek kendisine teşekkür eder. Ardından “Marşın okunması ve 2 dakikalık bir ihtiram duruşunda bulunulması çok makûl ve çok olgun bir hareket olur.” diyerek İsmail Bozkurt'tan marşı okumasını rica eder. Bunun üzerine İsmail Bozkurt, İstiklâl Marşı'nın tamamını okur (Meclis tutanağına marşın bütün kıtaları yazılarak kaydedilmiştir.). Sonra Başkanın davetiyle bütün meclis Mehmet Akif Ersoy'un hatırası için iki dakikalık saygı duruşunda bulunur (s. 6). Üzerinden 50 yıl geçen bu olay, günümüz insanına ibret dolu mesajlar içerirken İsmail Bozkurt'un şahsında Kıbrıs Türkünün asaletini ve sadakatini bir kez daha hatırlatır.

6. 1975 Yılı Meclis Zabıtlarında İstiklal Marşı

Kıbrıs Türk toplumunun ilk kez devlet yapısını kökleştirme tecrübesi 13 Şubat 1975 tarihinde ilan edilen Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin kuruluşuyla başlar. Kıbrıs Türk Federe Devleti Kurucu Meclisi Zabıtları içindeki 15 Eylül 1975 Pazartesi tarihli 59. Birleşim, çok uzun ve ilginç ayrıntıları olan bir konuşmayı içerir. Leymosun'u temsilen mecliste bulunan milletvekili Ekrem Y. Avcıoğlu'nun tutanaklara sayfalar boyunca geçen meclise hitabında sözü Yusuf Ziya Ortaç'ın yıllar önce İngilizler üzerine yazdığı "İngiliz" başlıklı bir yazısına getirir ve ondan hareketle İngiliz idaresi altındayken Türklerin maruz kaldıkları yasaklardan ve kısıtlamalardan bahseder. Ekrem Avcıoğlu "Adayı, ilhak ettikten sonra toplumumuza üçüncü sınıf yurttaş muamelesi uygulayan, Türk bayrağı çekirtmeyen, okullarımızda İstiklâl Marşı yerine İngiliz Kral Marşı okutan, tek bir liseden hem de adı Türk Lisesi olan ve İslâm Lisesi ve müdürü de İngiliz olan, başka yüksek okul açtırmayan..." (s. 19) şeklinde İngilizlere dair düşüncelerini çok sert, hatta küfre varan sözlerle dile getirir. Konuşmada altı çizilmesi gereken kısım Türk öğrencilere İstiklal Marşı yerine İngiliz Marşı okutulmasıyla ilgili bölümdür.

7. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhuriyet Meclisi Tutanaklarında İstiklal Marşı

Federe devlet olarak 1975-1983 yılları arasında siyasi kimliğini ada genelinde ortaya koyan Kıbrıs Türkleri, 15 Kasım 1983 tarihinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni (KKTC) ilan eder. Dolayısıyla federe devlet meclisi, KKTC Kurucu Meclisi'nin devamında "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhuriyet Meclisi" adını alır. Tıpkı geçmiş meclislerde olduğu gibi 1983 yılından bugüne değin İstiklal Marşı birçok kez meclis tutanaklarına yansır. Bunlardan sadece bazılarını örnek vermek bile Kıbrıs'ta İstiklal Marşı sevgisinin bütünüyle yaşatıldığını gözler önüne sermeye yetecektir.

KKTC Cumhuriyet Meclisi 8 Temmuz 1985 Pazartesi günü en yaşlı milletvekili sıfatıyla geçici başkan Ziya M. Rızkı başkanlığında milletvekillerinin ant içme töreni için toplanır. Başkan Ziya M. Rızkı, törene geçilmeden önce bir açış konuşması yapar ve Kıbrıs Türkünün adada yüzyıllar boyunca büyük mücadeleler verdiğini belirterek Türk kimliğinden ve Atatürkçü bir toplum olarak yaşama azminden asla vazgeçemediklerini vurgular. İlâveten geldikleri başarılı noktanın anavatan Türkiye'nin katkılarıyla sağlandığını ifade eder. Konuşmasını bitiren başkanın milletvekillerinin ant içme törenine geçmeye hazırlandığı sırada Gazi Mağusa milletvekili Taşkent Atasayan yerinden söz alır. "Eğer andıçmeye geçilecekse andıçmeye geçilmeden önce şehitler huzurunda bir saygı duruşu yapmamızı öneririm." (s. 3) diyerek usul hakkında hatırlatmada bulunur. Başkan ikaza teşekkür ederek mecliste bulunanları İstiklal Marşı ve bir dakikalık saygı duruşuna davet eder. Taşkent Atasayan'ın bu hassas tutumu Kıbrıs Türk

toplumunun İstiklal Marşı'nı çok derin bir biçimde içselleştirdiğinin somut ve anlamlı bir göstergesidir.

8. Kıbrıs Coğrafyası Kitabında İstiklal Marşı'nın Bulunmaması Nedeniyle Tartışma

KKTC Cumhuriyet Meclisi'nin 3 Kasım 1995 Cuma tarihli 10. Birleşiminde Lefkoşa milletvekili Kenan Atakol bir konuşma yapar. KKTC Millî Eğitim ve Kültür Bakanlığı'nın lise birinci sınıflar için hazırladığı *Kıbrıs Coğrafyası* adlı ders kitabını “Öğrencilerimize, geleceğimizi şekillendirecek nesillere böyle bir kitap okutulamaz” diyerek yerden yere vurur (s. 622). Kenan Atakol, kitapta çok fazla imla ve gramer hataları, grafik, resim ve şekil yanlışları olmasına rağmen bunları bir kenara koyup asıl önemli kısma geçer. İçerik hepsinden önceliklidir. Buna göre kitabın başında yalnızca iki önsöz bulunmaktadır. Kenan Atakol “Benim bildiğim bizim ders kitaplarımızda Atatürk'ün resmi var, bayrak var, İstiklâl Marşı var, Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi var, özdeyişler var.” (s. 623) sözleriyle mevcut kitapta bunların hiçbirinin bulunmadığını belirtir. O dönemin Millî Eğitim ve Kültür Bakanı Mehmet Ali Talat cevabi konuşmasında yanlışlıkların olabileceğini kabul eder. Ancak “hani Atatürk resmi, hani İstiklal Marşı” gibi şeyler söylemenin “çok ucuz bir politika” (!) olduğunu savunur. Bakanın “Kıbrıs coğrafyasında İstiklâl Marşı'nın, Atatürk resminin olması olmaz mıydı? Olurdu. Örneğin tarih kitabında var. Ama bunda yok. Olabilirdi de, olmayabilirdi de. Bunu öne sürerek böylesi bir eleştiri yapmak hiç doğru değil.” şeklindeki sözleri tamamen yoruma açıktır (s. 656).

9. KKTC Cumhurbaşkanı'nın Ant İçme Töreninde İstiklal Marşı Okunması

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhuriyet Meclisi'nin 23 Ekim 2020 Cuma tarihli 1. Olağanüstü Birleşiminde yeni seçilen Cumhurbaşkanı Ersin Tatar'ın ant içme töreni gerçekleşir. Meclis tutanağına program duyurusu şu şekilde yazılır: “Sayın Cumhurbaşkanımızın ant içmesi ayakta dinlenecektir. Ant içmeyi müteakip İstiklal Marşımız çalınacaktır.” (s. 4). Nitekim Cumhurbaşkanı Ersin Tatar'ın ant içmesinden sonra İstiklal Marşı okunur (s. 5). Elbette bu usul önceki cumhurbaşkanlarının yemin törenleri esnasında da aynen uygulanmıştır. Bu tarz resmî törenler, İstiklal Marşı'nın Kıbrıs Türkü için vazgeçilmez olduğunun anlaşıldığı doruk noktalarıdır.

10. Yeni Bir Bayrak ve Millî Marş Çalışmaları

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasasının 2. maddesinin 3. fıkrasında “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Bayrağı ve Ulusal Marşı yasa ile belirlenir.” (s. 6) ifadesi yer alır. Bu sebeple Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti 15 Kasım 1983 Salı günü ilan edilir edilmez Cumhuriyet Meclisi'nde ivedilikle ele alınan maddelerden ikisi bayrak ve marş konusudur. Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin son günlerinde başlatılan bayrak çalışması KKTC'nin ilanıyla

hızlandırılır. KKTC Cumhuriyet Meclisi 22 Kasım 1983 tarihli 2. Birleşiminde Lefkoşa milletvekili Fuat Veziroğlu, Hukuk ve Siyasi İşler Komitesi Başkanı sıfatıyla meclise bilgi verir. Komitenin aldığı karara göre 23 Kasım 1983 itibarıyla basın ve yayın yoluyla kamuya bir duyuru yapılacak ve yeni devlete bayrak önermek isteyen yurttaşlara olanak verilecektir. Bu iş için on günlük süre tanınacak ve sonrasında gelen öneriler komite tarafından dikkate alınmak suretiyle genel kurula rapor hâlinde sunulacaktır (s. 13). Nitekim, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Meclisi Başkanlığı imzasıyla gazetelerde duyurunun yayımlandığı görülür. Örneğin, 24 Kasım 1983 tarihli *İşçi Postası* gazetesinde “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Meclisi Başkanlığından Bayrak Çağrısı” başlığıyla yayımlanan ilanda şöyle yazar:

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşları Kurum ve Kuruluşları yeni devletimiz için bayrak önermeye çağrılır. Önerilecek bayrak örneklerinin 50 cm. X 70 cm. büyüklüğünde iyi kalite resim kağıdı üzerinde olması ve en geç 3 Aralık 1983 Cuma günü saat 12’ye kadar Meclis Başkanlığına ulaşması gereklidir. Kıbrıs Türk halkının simgesi olarak yeni devletimize seçilecek bayrak için tüm gerçek ve tüzel kişiler, Kurum ve Kuruluşlar öneri sunabilirler. Bayrak önerileri Bakanlar Kurulunca hazırlanan tasarıyla birlikte Hukuk ve Siyasi İşler Komitesi tarafından değerlendirilerek Komite’nin tavsiyesini de içeren bir raporla Meclis Genel Kuruluna sunulacaktır. Önerilen örneklerden hangisinin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ne bayrak olarak seçileceğine ilişkin son ve kesin karar Meclis Genel Kurulunca verilecektir (s. 4).

KKTC Cumhuriyet Meclisi’nin 22 Kasım 1983 tarihli 2. Birleşiminde Girne milletvekili Oğuz R. Korhan, Hukuk ve Siyasi İşler Komitesi tarafından millî marş konusunun da ele alınmasını teklif eder (s. 3). Bayrak belirleme aşaması öngörülenden daha uzun ve sıkıntılı geçer, çünkü süreçte yarışmadan ziyade siyasi temayüller rol oynar. Sonuç olarak KKTC Kurucu Meclisi tutanaklarına göre Meclis, bayrak yasa tasarısını görüşmek üzere 7 Mart 1984 tarihinde 1. Olağanüstü Birleşimini yapar. Hukuk ve Siyasi İşler Komitesi Başkanı Osman Örek tarafından komitenin raporu okunur. KKTC Kurucu Meclisi’nin 7 Mart 1984 tarihli oturumu her ne kadar bayrak konusunu görüşmek üzere toplanmış ise de bazı milletvekilleri ulusal marş hakkında da görüş bildirirler. Aynı birleşimde İsmail Bozkurt “bayrak konusunun halledilmesinden sonra ulusal marş konusunun da çok süratli bir şekilde tamamlanmasını, meclis huzuruna gelmesini” (s. 5) ister. Mecliste konuşma yapan bir diğer isim Kenan Atakol 1878’den sonra kendi bayrağından mahrum kalan Kıbrıs Türkünün bu özlemine tam anlamı ile 1974’te kavuşabildiğini ifade edip sömürge döneminde Türk bayrağını görmek ve selamlamak için Türkiye Cumhuriyeti konsolosluk binasının önünden geçerek bunu gururla arkadaşlarına anlattıklarını hatırlatır. Ve bayrak gibi devletin simgesi olan ulusal marşın da bir an evvel gündeme getirilmesini temenni eder (s. 14). Söz konusu birleşimde KKTC bayrak tasarımı

ve sürecin işleyişi hakkındaki eleştirileri cevaplayan Raif Rauf Denktaş marş konusuna da değinerek görüşünü dile getirir: “Millî marş olarak İstiklâl Marşı da kullanılabilir, iki satırlık bir yasa ile millî marş olur. Olabilir. Mücahitler Marşı da kullanılabilir. O da olabilir. Tarihten gelmiştir. Bağımsızlık savaşımızdan gelmiştir.” (s. 20).

Oldukça uzun ve tartışmalı geçen oturumun ardından KKTC Bayrak Yasa Tasarısı 7 Mart 1984 tarihinde oy birliğiyle kabul edilir (s. 60). KKTC bayrağı Kıbrıslı Türk ressam Emin Çizenel'e ait bir tasarımdır (Vikipedi). Bugün resmî şekliyle KKTC bayrağı beyaz fon üzerine üstte ve altta iki kırmızı şerit ile ortada kırmızı renkli ay yıldızdan oluşan bir bayraktır.

11. KKTC Millî Marş Yarışması

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanıyla birlikte devlet olmanın gereklilikleri ivedilik kazanır. Bu durumu Türkiye basınından *Milliyet* gazetesi 18 Kasım 1983 tarihli nüshasında “KKTC Kurumsallaşma Yolunda” (s. 5) başlığıyla duyurur. Bayrağın belirlenmesinden sonra sıra millî marş seçimine gelir. Aslında tıpkı bayrak konusunda olduğu gibi marş konusunda da erken zamanda harekete geçilir ve bir yarışma düzenlenir. Bugün KKTC Millî Arşiv ve Araştırma Dairesi arşivinde muhafaza edilmekte olan KKTC Millî Marş Yarışmasına ait dosyada toplam 329 şiir bulunmaktadır. Türkiye'nin birçok yerinden (Bursa, Kayseri, Antalya...) ve Kıbrıs genelinde yoğun ilgi gösterilen yarışmaya çok sayıda kişinin başvurduğu marş güftesi sayısından anlaşılmaktadır. Kasım 1983 sonundan başlayarak kayda giren marş adayları Aralık ayı boyunca gelmeye devam eder. Aralık 1983 sonuna doğru bir ön eleme yapılarak 329 şiir içinden ilk 55 şiir seçilir. Elenen diğer şiirlerin üzerine 20 Aralık 1983 tarihli bir imza ile “Büyük jüriye havale edilecek kriterleri taşıyor” ibaresi yazılır. Arşiv dosyasına göre KKTC Millî Marş Yarışması sonuçlandığında “Özgürlük Türküsü” adlı şiiriyle Orbay Deliceirnak üçüncü, “Cumhuriyet” adlı şiiriyle Oktay Öksüzöğlü ikinci olur. Yarışmayı “Özgürlük ve Barış Marşı” adlı şiiriyle Mehmet Levent kazanır. Lefkoşa'dan katılan Mehmet Levent'in şiirinin tam metnini literatüre kazandırmak açısından makalemize almakta yarar bulunmaktadır.

Selâm sana Mücahit, Mehmetçik selâm sana!
Selâm bu topraklardan fıskıran şehit kana!
Barışa, özgürlüğe, bağımsızlığa selâm!
Selâm aya yıldıza, ak yarınlara selâm!

Türk doğduk, Türk yaşadık, yine Türk kalacağız!
Hepimiz bir Mücahit, burçlarında sancağız!
Dağlar gibi direndik, yıkılmadık yıllardır!
Dün vardık, bugün varız, yarın var olacağız!

Akdeniz göklerinde güvercinler salınsın!
 Özgürlük şarkıları dağa taş yazılsın!
 Hakkın ve adaletin bükülmez kolu gibi!
 Yaşasın Kuzey Kıbrıs, Cumhuriyet yaşasın!

Mehmet Levent'in KKTC Milli Marş Yarışmasını kazanan "Özgürlük ve Barış Marşı" başlıklı şiiri dili, içeriği, teması, uzunluğu, ses yapısı itibarıyla akıcı ve akılda kalıcı bir marş olma özelliklerini potansiyel olarak haizdir. Ancak TBMM'de 1921 yılında kabul edilışinden itibaren İstiklal Marşı'nı benimseyen ve özümseyen Kıbrıs Türkleri, İstiklal Marşı'ndan vazgeçmez. Mehmet Akif Ersoy'un yazdığı marş, yaklaşık altmış yıl sonra Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin de millî marşı olarak tescillenir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Türkiye Cumhuriyeti ile beraber aynı marşa sahip iki farklı ülke olma yönünde karar alır ve İstiklal Marşı'nı devlet marşı olarak resmileştirir. İsmail Bozkurt'un tarafımıza aktardığı bilgilere göre bu kararın alınmasında Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin Yunanistan'a ait marşı kullanıyor olmasının da etkisi vardır. Ayrıca ada Rumları, Yunanistan bayrağını da kendi bayraklarıyla beraber sahiplenirler.

İstiklal Marşı gerek adında gerekse muhtevasında taşıdığı bağımsızlık vurgusuyla Kıbrıs'ta 1878'den 1974'e kadar millî kimliğini ve varlığını koruma, yaşatma mücadelesi veren Kıbrıs Türklerinin ruh hâline tam anlamıyla tercüman olmuştur. Bu sebeple ilan edildiği tarihten itibaren hiç kopmamak üzere büyük bir sadakle bağlanılmıştır. Bu sevginin en anlamlı sembollerinden biri bugün hâlâ devam eden bir gelenek olarak KKTC'de her cuma akşamüzeri Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri askerî bandosunun resmî törenle Lefkoşa Atatürk Anıtı önünde İstiklal Marşı'nı çalması, Türkiye Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti bayraklarını göndere çekmesi ve her pazar akşamüzeri yine bando eşliğinde İstiklal Marşı'nı çalarak bayrakları gönderden indirmesidir. Bu seremoni Kıbrıs adasına vurulan Türk mührünün kalıcılığını duyurur.

Sonuç

Mehmet Akif Ersoy, Millî Mücadele ruhunu yansıtan İstiklal Marşı'nı yazarak sömürgeci ülkelere karşı mücadele eden toplumlara güçlü ve yılmaz bir ses verir. Anadolu Türkleri ile nabızı aynı tempoda atan Kıbrıs Türkleri, İngiliz idaresi ile Rum baskısı altında varlıklarını korumaya çalışırken marşı hemen benimserler. İstiklal Marşı, Kıbrıs adasındaki Türkleri ayakta tutan hayati bir motivasyon kaynağı olur. Okullardaki temsil ve törenler başta olmak üzere hemen her fırsatta millî marşlarını okurlar. Hatta Türkiye'de uygulanmayan kimi koşullarda dahi İstiklal Marşı okumayı gelenek hâline getirirler. Dinî bayramlarda düzenlenen etkinliklerde marş okunması bunlar arasındadır.

Kıbrıs Türk basını ve arşiv kaynakları incelendiğinde 1921'den günümüze değin İstiklal Marşı ile ilgili birçok belgeye rastlanır. Bunlar arasında *İrşad* dergisinin

TBMM'de kabulünden yaklaşık 20 gün sonra 1 Nisan 1921 tarihinde İstiklal Marşı'nın tam metnini yayımlaması Kıbrıs Türkleri açısından tarihî bir öneme sahiptir. Mustafa Necati Özkan'ın 1949 yılında İstiklal Marşı'nın adını *İstiklal* gazetesine, İstiklal matbaasına ve İstiklal Partisine vermesi yine çok dikkate değer bir diğer harekettir. Her devirde Kıbrıs Türk basını dâhilindeki gazete ve dergiler 23 Nisan, 19 Mayıs, 29 Ekim, 12 Mart gibi özel günleri mutlaka sayfalarına taşırlar. Böylece Kıbrıs Türklerinin adada gerçekleştirdikleri bütün millî içerikli faaliyetler ve bunların içinde vazgeçilmez bir biçimde mutlaka yer alan İstiklal Marşı'nın okunması kayda geçer.

Kıbrıs Türk Cemaat Meclisi, Kıbrıs Türk Federe Devleti Meclisi ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhuriyet Meclisi tutanakları incelendiğinde İstiklal Marşı'nın devlet nezdinde her zaman en üst düzeyde sahiplenildiğini görmek mümkündür. Nitekim 15 Kasım 1983 tarihinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ilan edilince yeni devlet için yeni bir millî marş yarışması düzenlenmiş olmasına rağmen nihai kararlar İstiklal Marşı resmen millî marş olarak kabul edilmiştir.

Sonuç olarak Kıbrıs Türkleri, millî kimliklerini korurken Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş aşamasından itibaren ortaya konan bütün yenilikleri, Atatürk ilke ve inkılaplarıyla birlikte sahiplenmiş, ada genelinde yaşatarak içselleştirmiştir. Adada İstiklal Marşı vazgeçilmez bir yere sahiptir. Dolayısıyla Kıbrıs'ta Türk'ün varlığının sembolü olan bir ses bayrağı hâlinde dalgalanmaya devam etmektedir.

Kaynakça

- Akın. KKTC Türk Gazete Arşivine 8.5.2021 tarihinde <http://evrak.cm.gov.nc.tr/siteler/gazeteler/default.aspx> adresinden erişildi.
- Bozkurt. KKTC Türk Gazete Arşivine 8.5.2021 tarihinde <http://evrak.cm.gov.nc.tr/siteler/gazeteler/default.aspx> adresinden erişildi.
- Demiryürek, M. (2005). *Kıbrıs Türk Basın Tarihinden Ateş Gazetesi ve Mehmet Kemal Deniz*. İstanbul: Deniz Plaza Yayınları.
- Demiryürek, M. (2003). Kıbrıs'ta Bir Gazete: Ankebut (1920-1923). *Müteferrika*. 2(24), 187-223.
- Demiryürek, M. (2003). Ankebut ve Millî Mücadele. *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 4(2), 37-52.
- Demiryürek, M. (2007). *Kıbrıs Türk Basın Tarihinden İrşad Dergisi*. İstanbul: Deniz Plaza Yayınları.
- Demiryürek, M. (2020). İngiliz Dönemi Kıbrıs Türk Basınında Millî Edebiyat. *Türk Edebiyatı*, (558), 34-43.
- Halman, T. (02.09.1991). Egemenler/Kıbrıs/Biz. *Milliyet*, s. 13.

- Hürsöz.* KKTC Türk Gazete Arşivine 8.5.2021 tarihinde <http://evrak.cm.gov.nc.tr/siteler/gazeteler/default.aspx> adresinden erişildi.
- İstiklal.* Mustafa Necati Özkan Vakfı gazete arşivine 7 Mayıs 2021 tarihinde <https://drive.google.com/file/d/0B9APsGCzsyRAlA0bDJsVGJDN2c/view> adresinden erişildi.
- İşçi Postası.* KKTC Türk Gazete Arşivine 11.5.2021 tarihinde <http://evrak.cm.gov.nc.tr/siteler/gazeteler/default.aspx> adresinden erişildi.
- Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası. Tam metin hâline 15.05.2021 tarihinde http://www.parliament.cy/images/media/assetfile/Syntagma_TU.pdf adresinden erişildi.
- Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi Meclisi Zabıtları. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhuriyet Meclisi sitesine 09.05.2021 tarihinde <http://www.cm.gov.ct.tr> adresinden erişildi.
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası. Tam metin hâline 15.05.2021 tarihinde <http://www.cm.gov.nc.tr/Bilgi/Anayasa.pdf> adresinden erişildi.
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Bayrağı. Vikipedi sitesine 10.05.2021 tarihinde https://tr.wikipedia.org/wiki/Kuzey_Kıbrıs_Türk_Cumhuriyeti_bayrağı adresinden erişildi.
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhuriyet Meclisi Zabıtları. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhuriyet Meclisi sitesine 09.05.2021 tarihinde <http://www.cm.gov.ct.tr> adresinden erişildi.
- Mütefekkir. (2010). *Larnaka Mektubu* (M. Demiryürek, Haz.). İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Söz.* (31 Teşrinievvel 1929). 11 (411), 1-2.